

(у разі її поширення), припинення протиправної поведінки тощо з'являються супровідні особисті немайнові права юридичної особи і в такому разі підставами їх виникнення буде саме недотримання законодавчих норм цією юридичною особою або іншою особою щодо першої.

Отже, специфічністю підстав виникнення юридичних осіб є визначення моменту їх виникнення, дотримання умов при здійсненні державної реєстрації юридичної особи, зокрема, її найменування, розмежування статусу юридичних осіб приватного права та юридичних осіб публічного права.

Список бібліографічних посилань

1. Сліпченко С. О. Правопороджуючі юридичні факти у механізмі правового регулювання особистих немайнових відносин. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2013. № 3 (74). С. 195–203.

2. Толстой В. С. Личные неимущественные правоотношения. М. : Изд-во АПП ППРО, М.. 2009. 216 с.

Одержано 09.04.2018

УДК 347.1

Анатолій Святославович Сліпченко,

аспірант кафедри цивільно-правових дисциплін

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

СПІВВІДНОШЕННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ОБІГУ ПОНЯТЬ «ВІДЧУЖЕННЯ» ТА «ПЕРЕХІД»

Дослідження змісту ст. 178 ЦК України дає підстави стверджувати, що така частина цивільного обороту, як динаміка об'єкта складається з двох елементів. Це відчуження і перехід благ від однієї особи до іншої. Разом з тим, як зазначено в юридичній літературі, серед науковців немає єдиного підходу до співвідношення цих понять. Відзначається, що частина дослідників ці поняття ототожнюють, інші вказують на те, що вони абсолютно різні, треті – розглядають їх, як одне різновид іншого.

Критичний погляд на існуючі підходи дозволяє погодитися з тим, що дійсно, відчуження об'єкта, а також прав на нього і їх перехід – дуже близькі поняття за змістом. Тому дуже часто одне поняття розкривається через інше. Наприклад, можна зустріти такі визначення, як: «відчуження майна – це перехід ...»; «відчуження виключного права – це перехід усього права ...»; «факт переходу права володіння власністю квартири ... вважається фактом відчуження, а сам процес переходу квартири у власність іншої особи називається відчуженням»; «відчуження – це процес переходу певного предмета ...»; «відчуження, перш за все, пов'язано з переходом, це перехід ...». Причому, ототожнення понять «відчуження» і «перехід» можна зустріти не тільки в словниках, консультаціях, але і в юридичній літературі. Так, З. В. Ромовська вказує, що в цивільному праві «відчуження» – це передача (перехід) права власності.

Звісно ж, що ототожнення понять «відчуження» і «перехід» пов'язане з тим, що часом відчуження об'єкта цивільного права тягне за собою і його перехід від однієї особи до іншої. В той же час, відчуження об'єкта породжує і перехід прав на нього. Такий перехід прав також іноді називають відчуженням.

Разом з тим, також висловлено думку і про те, що відчуження і перехід – це різні поняття. При цьому не можна не погодитися з твердженням, що сам законодавець іноді розглядає їх як два самостійних, які виключають одне одного способу цивільного обороту. Такий висновок ґрунтується на тому, що в ст. 178 ЦК України вони перераховані як однорідні члени речення, проте, через розділовий сполучник «або». А відомо, що, з точки зору логіки, «або» використовується для вираження альтернативних категорій (понять, явищ). Таким чином, законодавець, у зазначеній нормі, вказує, що об'єкти цивільного права можуть або відчужуватися, або переходити від однієї особи до іншої, тобто, що ці поняття не збігаються за змістом. По суті, вони являють собою дихотомічну пару. Принаймні, таке спеціальне значення надає їм ЦК України. А слова і вирази необхідно розуміти тільки в тому значенні, яким їх наділив закон, що містить норму, яка зазнає інтерпретації. Ніякі інші правила мовного тлумачення, в даному випадку не застосовні.

З огляду на те, що відчуження і перехід є дихотомічною парою, в межах ст. 178 ЦК України, саме поняття відчуження не може розкриватися, як перехід об'єктів цивільного права від однієї особи до іншої. У свою чергу, і перехід об'єктів від однієї особи до іншої не може розглядатися як відчуження. Іншими словами, відчуження – це не перехід, а перехід – це не відчуження. Одне виключає інше.

На підтвердження сказаного наведу очевидні приклади. Так, не викликає сумніву, що за договорами купівлі-продажу, міни, довічного утримання, дарування тощо, має місце відчуження речі. Разом з тим, за договорами оренди, позики, емфітевзису, суперфіцію та ін. відбувається перехід блага. Але останнє не відчужується. Менш очевидним прикладом, хоча і не єдиним, буде спадкування. При спадкуванні відбувається перехід майна спадкодавця до спадкоємців, які прийняли спадщину. Однак відсутнє відчуження, оскільки відсутній сам суб'єкт відчуження.

Противники подібного розмежування відчуження і переходу можуть заперечити, що при відчуженні також має місце перехід об'єкта від однієї особи до іншої. А перехід може бути пов'язаним із відчуженням. І з таким твердженням важко не погодитися, якщо надавати цим словам те значення, яке вони мають в нашій літературній або навіть побутовій мові. Але надаючи зазначеним дефініціям, спеціальне значення, законодавець виключив їх підміну. Відмінною особливістю відчуження є те, що для нього є юридично байдужим перехід об'єкта від однієї особи до іншої. Наприклад, продаж майна, переданого в оренду, емфітевзис, суперфіції припускає його відчуження на користь покупця, але воно до не переходить до останнього. У свою чергу, благо перейшло до орендаря, емфітевти, суперфіціарія, але без відчуження. Відсутній є перехід майна і в тому випадку, коли воно відчужується на користь орендаря, емфітевти або суперфіціарія. Подібна ситуація виникає і в разі, коли, наприклад, право власності, за договором купівлі-продажу, перейшло раніше ніж передана сама річ.

Визначаючи межі застосування кожного з наведених термінів очевидно, що слово «відчуження» є похідним від слова «чужий». Під ним розуміється такий об'єкт, що належить кому-небудь іншому, не свій, не власний; не мій, сторонній, власність іншого. При цьому, вирази «не свій», «не мій» акцентують увагу на тому, що певні цінності (об'єкти) не належать собі, не мають відношення до мене. Це дає можливість виділити два значення слова «чужий». В одному випадку воно вказує на те, що певне благо не моє, але належить кому-небудь іншому, власність іншого. І в такому значенні відчуження є антонімом присвоєння. В іншому випадку, воно використовується для того, щоб позначити лише ті об'єкти, які не власні, не свої, не мої, не належать мені, не мають відношення до мене.

В останню групу потрапляють і блага, які нікому не належать, ніким не присвоєні, наприклад, безхазяйні речі, які не мають власника. Отже, чужим для особи є те майно, на яке вона не має ні права власності, ні права володіння.

Таким чином, відчуження – це перетворення майна, яке було для особи своїм в чуже для неї. При цьому, для характеристики відчуження не має значення став такий об'єкт для когось своїм чи ні, передано його фактично комусь чи ні.

Перехід об'єктів від однієї особи до іншої охоплює всі випадки динаміки об'єктів, які не охоплюються відчуженням. В результаті переходу не виникає чужого блага для суб'єкта, який його утримував. Цей спосіб цивільного обороту застосовується у випадках, коли відсутня потреба відчуження. Задоволення інтересу, при переході об'єкта, може бути досягнуто шляхом конститутивного правонаступництва. Наприклад, при передачі майна в оренду, в управління, в безоплатне користування тощо. Цей спосіб цивільного обороту може також мати місце у зв'язку зі зникненням особи, яка зазнавала б відчуження. Наприклад, при спадкуванні, реорганізації юридичної особи майно переходить до набувача шляхом правонаступництва (універсального або сингулярного) Перехід, а не відчуження буде мати місце при утриманні знахідки, до моменту її повернення чи виникненні права власності у володільця. Подібна ситуація матиме місце при затриманні бездоглядної домашньої тварини. Вбачається, що саме перехід об'єкта цивільного права буде мати місце при виявленні скарбу, власник якого невідомий, привласненні загальнодоступних дарів природи, добросовісне заволодіння чужим майном, під час позовної давності тощо.

На відміну від відчуження перехід завжди носить адресний характер, тобто блага рухається до певного суб'єкта.

Наведене дозволяє виділити ще одну відмінну особливість. Відчуження визначає стан присвоєності об'єкта особі, яка зазнає відчуження, вказує на те, що він для неї стає чужим. При цьому, присвоюється одночасно це майно кимось чи ні значення не має. Перехід блага від однієї особи до іншої вказує на його стан присвоєності стосовно набувача. При цьому останній може набувати права на об'єкт, як шляхом транслятивного, так і конститутивного правонаступництва, як універсального, так і сингулярного, а також іншим чином, відмінним від правонаступництва.

Разом з тим, аналіз динаміки об'єктів цивільного обороту був би не повним без відділення такого поняття, як «передача» блага. Це пов'язано з тим, що в юридичній літературі, а іноді і в законодавстві, поряд із відчуженням і переходом, нерідко використовується і такий термін, як передача. Причому їх значення також іноді ототожнюються, розділяється або розкривається одне через інше.

Вважаємо, що відчуження, перехід є різнопорядковими поняттями по відношенню до передачі. Відчуження може бути пов'язано з передачею майна, а може від нього і не залежати. Наприклад, в реальному договорі купівлі-продажу відчуження пов'язане з передачею. Але якщо у купівлі-продажу право власності переходить до покупця раніше передачі товару, то очевидно, що відчуження та передача не пов'язані. Також і перехід об'єктів від однієї особи до іншої може, як залежати від їх передачі, так і не залежати. Наприклад, у реальному договорі оренди – залежить, а у консенсуальному договорі оренди та при спадкуванні – ні.

Таким чином, відчуження та перехід об'єктів від однієї особи до іншої є різними способами цивільного обороту. Відчуження – це перетворення майна, яке було для особи своїм в чуже для неї. При цьому, для характеристики відчуження не має значення став

такий об'єкт для когось своїм чи ні, передано його фактично комусь чи ні. В результаті переходу благо не стає чужим для суб'єкта, який його утримував. На відміну від відчуження перехід завжди носить адресний характер, тобто благо рухається до певного суб'єкта і застосовується у випадках, коли відсутня потреба відчуження. Наприклад: при передачі майна в оренду, в управління, в безоплатне користування; при спадкуванні, реорганізації юридичної особи майно переходить до набувача шляхом правонаступництва; при утриманні знахідки, до моменту її повернення чи виникненні права власності у володільця; при затриманні бездоглядної домашньої тварини; при виявленні скарбу, власник якого невідомий; при добросовісному заволодінні чужим майном, під час позовної давності тощо.

Відчуження, перехід є різнопорядковими поняттями по відношенню до передачі. Вони можуть бути як пов'язані, так і не пов'язані з передачею майна.

Наведе вказує на необхідність проведення більш глибоких подальших досліджень елементів цивільного обороту.

Одержано 16.03.2018

УДК 347.214.12

В. С. Ткаченко,

здобувач Харківського національного університету внутрішніх справ

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «БУДІВНИЦТВО» В КОНТЕКСТІ САМОЧИННОГО БУДІВНИЦТВА

В умовах сьогоденнішніх кризових явищ в економіці, складної економічної ситуації в будівельній сфері, дорожнечі на ринку будівельних матеріалів та сировини, складності дозвільних процедур у будівництві ринок житла перебуває у складній ситуації. Закріпивши у ст. 47 Конституції України право кожного громадянина на житло, держава зобов'язується створити умови для будівництва громадянами житла, придбання його у власність та вже не бере на себе обов'язок забезпечити всіх бажаючих житлом з державного або громадського фонду, крім громадян, що мають потребу в соціальному захисті. Відсутність системної соціально орієнтованої житлової політики в нашій державі призвела до загострення житлової проблеми, яка щодалі набуває ознак серйозної системної кризи, вкрай негативно позначається на соціально-економічній ситуації країни.

Самочинне будівництво є досить поширеним об'єктом як правової, так і будівельної сфери, як наслідок, регулюється низкою нормативно-правових актів, які містять превентивні норми щодо його вчинення (створення) та направлені на максимальну регламентацію та усунення його наслідків. Так, у національному законодавстві, зокрема, нормативно-правових актах різних галузей права, що містять правові приписи щодо самочинного будівництва таких, як Цивільний кодекс України, Земельний кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Кримінальний кодекс України, Законами України «Про основи містобудування», «Про планування та забудову територій» та іншими актами (державними стандартами, нормами та правилами, регіональними та місцевими правилами забудови, містобудівною і проектною документацією).

На законодавчому рівні будівництво – це спорудження нового об'єкта, реконструкція, розширення, добудова, реставрація і ремонт об'єктів, виконання монтажних робіт [1].